

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHUS

VIIES OSAKOND

DOROZHKO JA POZHARSKIY *versus* EESTI

Kaebused nr 14659/04 ja nr 16855/04

KOHTUOTSUS

STRASBOURG

24. aprill 2008

JÕUSTUNUD

24. juuli 2008

Kohtuotsus muutub lõplikuks konventsiooni artikli 44 lõikes 2 määratud tingimustel. Kohtuotsust võib keeleliselt toimetada.

Kohtuasjas Dorozhko ja Pozharskiy versus Eesti,

Euroopa Inimõiguste Kohus (viies osakond), olles kokku tulnud kojana, kuhu kuuluvad:

Peer Lorenzen, *esimees*,
Volodymyr Butkevych,
Rait Maruste,
Renate Jaeger,
Mark Villiger,
Isabelle Berro-Lefèvre,
Mirjana Lazarova Trajkovska, *kohtunikud*,

ja Claudia Westerdiek, *osakonna sekretär*,
pidanud nõu kinnisel istungil 25. märtsil 2008,
on teinud nimetatud kuupäeval järgmise otsuse.

MENETLUSE KÄIK

1. Kohtuasi põhineb kahel kaebusel (nr 14659/04 ja nr 16855/04) Eesti Vabariigi vastu, mille esitasid kohtule kodakondsuseta isik Aleksandr Dorozhko ja Eesti kodanik Vyacheslav Pozharskiy (*kaebajad*) vastavalt 12. aprillil ja 7. aprillil 2004 inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (*konventsioon*) artikli 34 alusel.

2. Kaebajaid, kellele anti riigi õigusabi, esindas Tallinnas praktiseeriv advokaat M. Männik. Eesti valitsust (*valitsus*) esindas M. Hion, Välisministeeriumi juriidilise osakonna inimõiguste büroo direktor.

3. 22. veebruaril 2007 tunnistas kohus kaebused osaliselt vastuvõetamatuks ja otsustas edastada valitsusele kaebused, mis puudutasid linnakohtu kohtuniku erapooletust. Konventsiooni artikli 29 lõike 3 alusel otsustas kohus teha otsuse kaebuste põhjendatuse kohta samal ajal nende vastuvõetavuse üle otsustamisega.

ASJAOLUD**I. KOHTUASJA ASJAOLUD**

4. Aleksandr Dorozhko, kaebaja kaebuses nr 14659/04 (*esimene kaebaja*), on sündinud 1960. aastal, Vyacheslav Pozharskiy, kaebaja kaebuses nr 16855/04 (*teine kaebaja*), on sündinud 1981. aastal. Mõlemad kannavad praegu vangistust.

5. Kaebajad vahistati südaöö paiku 8. novembri öösel vastu 9. novembril 2002. Esialgu kahtlustati neid raskete kehavigastuste tekitamises ja teiste isikute vallasvara (autode) ajutises omavolilises kasutamises. Seejärel esitati neile süüdistus ka röövimises.

6. 20. novembril 2002 keeldus Tallinna Linnakohus kaebajate vahi all pidamist pikendamast. Teine kaebaja vabastati. Esimest kaebajat politsei siiski ei vabastanud, teda peeti vahi all edasi ja tunnistati kahtlustatavaks tapmisega ähvardamises. 22. novembril 2002 andis linnakohus loa tema edasiseks vahi all hoidmiseks.

7. Vahepeal, 20. novembril 2002, andis politseijuhtivinspektor I. P. korralduse luua asjaomase kriminaalasja uurimiseks uurimisgrupp. Uurimisgruppi kuulusid I. P. ise uurimisgrupi vanemana ning kolm politseivaneminspektorit: L., G. ja K.

8. Valitsuse edastatud informatsiooni kohaselt viis edasise kriminaaluurimise läbi uurija L. praktiliselt üksinda; uurijad G. ja K. tegid vaid mõne üksiku menetlustoimingu. Kriminaalasja materjalides ei viidanud miski sellele, et I. P. isiklikult oleks teinud uurimistoiminguid või andnud uurimisgrupi liikmetele juhiseid või korraldusi.

9. Sellest hoolimata teavitasid Tallinna Politseiprefektuur ja Riigiprokuratuur kohtueelse uurimise käigus esimest kaebajat vastuseks tema kaebustele, et I. P. oli asjaomase kriminaalasja jaoks loodud uurimisgrupi liige ja tal oli pädevus teha kõiki uurimistoiminguid.

10. 14. märtsil 2003 andis Lääne Maakohus loa teise kaebaja kinnipidamiseks kuni 14. maini 2003 seoses teise kriminaalmenetlusega, mis ei olnud seotud käesoleva asjaga.

11. Vahepealsel ajal, 3. veebruaril ning siis 29. aprillil 2003, pärast seda kui Riigiprokuratuur oli süüdistusi muutnud, anti kaebajad kohtu alla Tallinna Linnakohtus. Kohtuasja vaatas läbi kohus koosseisus, mis koosnes ühest kohtunikust, kelleks oli E.P., ja kahest rahvakohtunikust. Linnakohtu istungid toimusid mitmel päeval.

12. Linnakohtu 30. mai 2003 istungil märkis esimene kaebaja oma lõppsõnas, et kuna ta oli keeldunud tegemast koostööd uurijatega B., I. P. ja K., siis muudeti tema vastu esitatud süüdistusi. Ta väitis ka, et kuigi kohtunik oli andnud korralduse tema vabastamiseks, ei olnud uurijad I. P. ja K. teda vahi alt vabastanud, vaid pidasid ta uuesti kinni seoses kahtlustusega tapmisega ähvardamises.

13. 30. mail 2003 mõistis linnakohus kaebajad süüdi röövimises ja teiste isikute vallasvara ajutises omavolilises kasutamises. Esimene kaebaja mõisteti süüdi ka tapmisega ähvardamises. Esimesele kaebajale mõisteti üheksa-aastane ning teisele seitsmeaastane vangistus.

14. Kaebajad ja esimese kaebaja advokaat kaebasid kohtuotsuse edasi. Kaebajad vaidlustasid oma apellatsioonkaebustes muu hulgas linnakohtu kohtuniku E. P. erapooletuse, kuna tema abikaasa I. P. oli olnud asjaomase kriminaalasja uurimiseks loodud uurimisgrupi vanem. Teine kaebaja märkis, et see küsimus oli tõstatatud ka linnakohtu istungil, kuid kohtunik E. P. ei olnud end kohtuasjast taandanud.

15. 6. juunil 2003 esitas ka esimese kaebaja abikaasa ringkonnakohtule apellatsioonkaebuse, väites muu hulgas, et kohtunik E. P. oleks pidanud end taandama, sest tema abikaasa oli olnud seotud kohtueelse uurimisega.

16. Ringkonnakohtu 9. oktoobri 2003 istungil tõstatas esimene kaebaja linnakohtu kohtuniku E. P. erapooletuse küsimuse. Istungi protokollis kohaselt teatas ta järgmist:

“Eesistujaks oli [E. P.]. Tema abikaasa oli see, kes viis läbi eeluurimist. Mina sain sellest teada pärast kohtuistungit. See fakt mõjutas kohtuniku erapooletust. Seda võis ka näha [kohtuistungil] protokollist, kuna see on ebatäpne. ... See mõjutas kohtulikku uurimist. Kohtunik ei rahuldanud mu taotluseid ja kõik toimus väga kiiresti. Tal oli kindel soov mind kinni panna. Ma ei taotlenud kohtuniku taandamist. Ma ei teadnud sel ajal, et tema mees oli eeluurimise juht.”

17. Prokurööri väitel ei olnud kaebajad teadlikud, et E. P. ja I. P. olid omavahel abielus, kui linnakohus kohtuasja arutama hakkas. Tema sõnul olid nad saanud seda teada hiljem, järgmiste istungite ajaks. Sellest hoolimata taotlusi kohtuniku taandamiseks ei esitatud.

18. Ringkonnakohtu istungi lõpus ütles teine kaebaja, et I. P. oli teda üle kuulanud. Ta lisas: “[I. P.] ähvardas mind [ja ütles] et kui ma üles tunnistan, siis ei panda mind vangi.”

19. 9. oktoobril 2003 mõistis ringkonnakohus kaebajad õigeks teises punktis, mis puudutas teise isiku vallasasja ajutist omavolilist kasutamist. Ülejäänud osas jättis ringkonnakohus linnakohtu otsuse muutmata.

20. Viidates kriminaalmenetluse koodeksi § 20 lõikele 1, mis käsitles kohtuniku taandamise aluseid, leidis ringkonnakohus, et kaebajate väited ei andnud alust linnakohtu otsuse tühistamiseks ja kohtuasja tagasisaatmiseks esimese astme kohtusse uueks arutamiseks. Lisaks sellele märkis kohus, et ükski menetlusosaline ei olnud esitanud taotlust kohtuniku E. P. taandamiseks asja menetlemise käigus linnakohtus, samuti ei olnud kohtuniku ega kohtu erapooletust seatud kahtluse alla apellatsioonkaebustes. Esimene kaebaja oli ringkonnakohtu istungil kinnitanud, et sellest, et I. P. oli kohtuniku abikaasa, sai ta teada kohtuliku uurimise käigus. Ringkonnakohus leidis siiski, et kohtuniku võimalik suhe kohtueelses uurimises osalenud ametnikuga ei kinnita kohtuniku erapoolikust. Kohus märkis, et kuigi I. P. oli selle kriminaalasja uurimiseks moodustatud uurimisgrupi vanem, viis uurimist tegelikult läbi teine uurija. Kriminaalasja toimikus polnud ühtegi I. P. koostatud uurimistoimingu protokollis. Lisaks oli peale kohtuniku E. P. kohtuasja arutamises osalenud kaks kohtu rahvakohtunikku. Ringkonnakohus pidas asjaomast väidet otsituks ja leidis, et see oli esitatud menetluse edasise viivitamise eesmärgil.

21. Riigikohtule esitatud kassatsioonkaebuses väitis esimene kaebaja, et kohtunik E. P.-le ei saanud olla teadmata tõsiasi, et tema abikaasa oli olnud uurimisgrupi vanem ja et kaebaja oli eeluurimise jooksul esitanud Riigiprokuratuurile mitu kaebust uurijate, sealhulgas I. P. vastu. Ta kinnitas, et kohtunik E. P. oleks pidanud end kohtuasjast taandama. Tema arvates ei olnud linnakohtus toimunud kohtulik uurimine erapooletu, mida kinnitas määratud karistuse rangus. Kaebaja ei olnud taotlenud E. P. taandamist, sest ta oli asjaolust, et kohtunik oli abielus I. P.-ga, saanud teada liiga hilja ja mitteametlikest allikatest. Siiski oli ta arvamusel, et asjaolu, et ta ei olnud

taotlenud kohtuniku taandamist, ei tohiks võtta temalt õigust talle esitatud süüdistuse erapooletule läbivaatamisele.

22. Teine kaebaja väitis oma kassatsioonkaebuses Riigikohtule, et kohtunik E. P-I ei olnud õigust tema kohtuasja arutada, kuna ta oli uurimisgrupi vanema abikaasa.

23. 21. jaanuaril 2004 otsustas riigikohus mitte võtta kaebajate kassatsioonkaebusi menetlusse.

II. ASJAKOHANE RIIGISISENE ÕIGUS

24. Kehtinud kriminaalmenetluse koodeksi (KrMK) § 20 lõike 1 kohaselt ei tohti kohtunik kriminaalmenetlusest osa võtta ja ta tuleb taandada, kui ta on isiklikult otseselt või kaudselt sellest kriminaalasjast huvitatud või kui muud asjaolud tekitavad kahtlust tema erapooletuses. KrMK § 20 lõige 3 sätestab, et kriminaalasja menetlusest ei tohi osa võtta eksperdina, spetsialistina, kaitsjana, samuti kannatanu, tsiviilhageja ja tsiviilkostja esindajatena ja tõlgina isikud, kes on sugulusvahekorras kriminaalasjas kohtueelset uurimist või kohtulikku menetlust teostavate ametiisikutega.

25. KrMK § 26 lõike 1 punkt 2 kohaselt ei või kriminaalasja arutamisel kohtu koosseisu kuuluda isik, kelle abikaasa oli menetlusosaline antud kriminaalasjas. Sama puudutab isikut, kelle suhtes esitati asjaolud, mis äratasid kahtlust tema erapooletuses (§ 26 lõike 1 punkt 4).

26. KrMK § 34 lõige 1 kohaselt on kriminaalmenetluse osalised kahtlustatav, süüdistatav, kohtualune ja nende kaitsja, prokurör kohtulikus menetluses ja kannatanu, tsiviilhageja, tsiviilkostja ja nende esindaja.

27. KrMK § 107¹ lõikes 1 on loetletud uurimisjuhi õigused ja kohustused. Ta võib teostada kontrolli uurija toimingute üle ja anda talle juhendeid; moodustada uurimisgruppe; tühistada uurijate ebaseaduslikke ja põhjendamatu määrusi; võtta osa uurija toimingutest või isiklikult teostada toiminguid kriminaalasjas.

28. KrMK § 178 alusel võib uurimisjuhi määrusega moodustada uurimisgrupi. Määruses nimetatakse uurimisgrupi vanem. Viimane peab kooskõlastama uurimisgrupi tegevuse.

29. KrMK § 231 kohaselt pärast kohtu koosseisu teatavaks tegemist selgitab kohtunik menetlusosalistele nende õigust esitada kohtuniku või rahvakohtunike vastu taandust.

30. KrMK § 232 kohaselt on kohtunik ja rahvakohtunik kohustatud koodeksi §-des 20 või 26 märgitud asjaoludel taanduma ning menetlusosalistel oli samadel alustel õigus avaldada nende suhtes taandust.

ÕIGUSNORMID

I. KAEBUSTE LIITMINE

31. Kohus leiab, et reglemendi reegli 42 lõike 1 kohaselt tuleb kaebused liita, pidades silmas nende ühist faktilist ja õiguslikku tausta.

II. KONVENTSIOONI ARTIKLI 6 LÕIKE 1 VÄIDETAV RIKKUMINE

32. Kaebajad kaebasid, et neile ei olnud tagatud õigust asja arutamisele erapooletus õigusemõistmise institutsioonis, nagu nõuab konventsiooni artikli 6 lõige 1, mis sätestab järgmist:

“Igaühel on [...] temale esitatud kriminaalsüüdistuse üle otsustamise korral õigus õiglasele [...] asja arutamisele [...] sõltumatus ja erapooletus, seaduse alusel moodustatud õigusemõistmise volitustega institutsioonis.”

A. Vastuvõetavus

33. Kohus leiab, et kaebus ei ole ilmselgelt põhjendamatu konventsiooni artikli 35 lõike 3 mõistes. Kohus märgib samuti, et kaebus ei ole vastuvõetamatu ka muudel põhjustel. Seepärast tuleb kaebus tunnistada vastuvõetavaks.

B. Põhjendatus

1. Poolte kohtule esitatud seisukohad

a) Valitsus

34. Valitsus väitis, et kaebajad ei olnud taotlenud kohtunik E. P. taandamist ja olid sellega oma vastavast õigusest loobunud. Valitsuse kinnitusele olid kaebajad linnakohtu menetluse ajal, ehkki mitte kohe esimesel istungil, teadlikud, et kohtunik E. P. ja uurija I. P. olid omavahel abielus. Sellegipoolest oleksid nad võinud nõuda kohtuniku taandamist ka menetluse hilisemas faasis, kuid nad ei teinud seda. Viidates 29. aprilli ja 27. mai 2003 kohtuistungite protokollidele, millest nähtub, et kaebajad ei taotlenud kohtuniku taandamist, väitis valitsus, et kaebajad olid vähemalt vaikumisi loobunud mis tahes õigusest, mis neil seoses kohtuniku erapooletusega oleks artikli 6 mõistes võinud olla.

35. Valitsus kordas, et subjektiivsuse testi kohaselt peab eeldama kohtuniku isiklikku erapooletust, kuni puuduvad vastupidised tõendid. Käesolevas kohtuasjas ei esitatud kohtule mingeid tõendeid, mis oleksid seadnud linnakohtu kohtuniku erapooletuse kahtluse alla.

36. Objektiveid kriteeriume arvesse võttes leidis valitsus, et kaebajate hirmu kohtuniku erapooletuse puudumise suhtes ei saa pidada objektiivselt õigustatuks. Valitsus märkis, et miski ei anna alust järeldada, et I. P-l oleks olnud otsene seos selle kriminaalasja eeluurimise läbiviimisega. Moodustatud uurimisgrupp koosnes neljast uurijast, kellest igäühel oli pädevus teha uurimistoiminguid. Tegelikult viis uurimist peamiselt läbi uurija L. ning uurijad G. ja K. olid samuti teinud mõne toimingut. Valitsus märgib oma vastuväidetes, et I. P. ei olnud isiklikult eeluurimisega seotud, kuigi ametlikult oli ta uurimisgrupi vanem. Ta ei olnud allkirjastanud ühtegi määrust ega muud menetluskirjeldust ja puudusid viited, et ta oleks andnud teistele uurijatele korraldusi või juhiseid. Ainuke dokument selle kriminaalasja toimikus, millele I. P. alla oli kirjutatud, oli uurimisgrupi moodustamise määrus.

37. Valitsus leidis, et sellises väikses riigis nagu Eesti oleks automaatne kohtuniku taandamise nõue üksnes alusel, et ta on uurijaga abielus, liiga äärmuslik. Lisaks ei olnud E. P. selle kohtuasja arutamisel ainuke kohtunik - kriminaalasja läbivaatamisel osalesid ka kaks rahvakohtunikku. Lõpetuseks osutas valitsus sellele, et pärast linnakohtu menetlust vaatas kohtuasja läbi ka ringkonnakohus, kes arutas kaebajate väiteid linnakohtu kohtuniku erapoolikuse kohta ja lahendas kohtuasja sisuliselt, vabastades kaebajad osaliselt süüdistusest.

b) Kaebajad

38. Kaebajad vaidlesid vastu valitsuse väitele, et pärast uurimisgrupi loomist ei teinud I. P. mingeid uurimistoiminguid. Nad rõhutasid, et Tallinna Politseiprefektuur ja Riigiprokuratuur olid esimest kaebajat teavitanud, et I. P. oli asjaomase kriminaalasja raames loodud uurimisgrupi liige ja tal oli pädevus teha kõiki uurimistoiminguid. Nad teatasid, et uurimisgrupi juhina oli tal olnud kriminaalmenetluse koodeksi § 107¹ alusel pädevus kontrollida teiste uurijate tegevust ja ta oli seda pädevust ka reaalset kasutanud. Seda kinnitas kaudselt esimese kaebaja 30. mail 2003 linnakohtus antud ütlus, mille kohaselt tema vastu esitatud süüdistust muudeti, kuna ta oli keeldunud koostööst I. P-ga ja et I. P. ei vabastanud teda vahi alt. Sellest tulenevalt jäid kaebajad oma ütluse juurde, et ainuüksi tõsiasi, et I. P. uurimistegevuse kohta puudusid kirjalikud andmed või et tema tegevus piirdus suuliste juhiste andmisega teistele uurijatele, ei teinud olematuks tõsiasi, et ta tegelikult juhtis kaebajate kriminaalasja uurimist.

39. Kaebajad vaidlustasid samuti valitsuse väite, et nad olid olnud linnakohtu menetluse ajal teadlikud kohtuniku ja uurija abielust. Teisel kaebajal oli tekkinud kahtlus, et I. P. ja E. P. võisid olla abielus, kuid linnakohus ei olnud tema sellekohastele märkusele vastanud. Kaebajad rõhutasid, et P. on Eestis levinud perekonnanimi.

40. Kaebajad väitsid, et nad ei ole kunagi loobunud ühestki konventsiooni artiklis 6 sätestatud õigusest. Selline õigusest loobumine oleks pealegi vastuolus olulise avaliku huviga – nõudega, et kohtud peavad tekitama avalikkuses ja süüdistatavas usaldust.

41. Kaebajad märkisid, et kohtuniku erapooletuse puudumisele viitas tõsiasi, et ta oli jätnud rahuldamata taotlused kutsuda ekspert kohtusse ning esimese kaebaja vastuväited istungi protokollidele. Seega oli kohtunik subjektiivsete kriteeriumide alusel olnud erapoolik.

42. Mis puutub objektiivsetesse kriteeriumidesse, kordasid kaebajad, et I. P. oli uurimisgrupi vanem ja kaebajad teadsid, et tema oli seotud asjaomase kriminaalajaga, sõltumata sellest, kas ta oli või ei olnud mingeid dokumente allkirjastanud. Nad väitsid, et ei ole tõenäoline, et kohtunik ei tutvunud I. P. allkirjastatud määrusega või ei arutanud oma abikaasaga tööasju. Kaebajate väite kohaselt on selge, et kohtunik ei saanud olla objektiivne, kuna kaebajaid õigeksmõistev kohtuotsus ei oleks olnud tema abikaasa karjääri huvides.

43. Kaebajad leidsid, et ringkonnakohus ei kõrvaldanud esimese astme menetluses esinenud puudust.

44. Kaebajad rõhutasid, et lepinguosalisel riigid on kohustatud korraldama oma õigussüsteemid nii, et oleks tagatud vastavus artikli 6 lõikes 1 sätestatud nõuetele, millest erapooletus on kahtlemata üks olulisemaid. Rahvakohtunikega seonduvalt märkisid kaebajad, et rahvakohtunikel puudus juriidiline kvalifikatsioon ja nad ei olnud pädevad lahendama õigusküsimusi. Tegelikult oli menetluse läbi viinud ja otsuse koostanud kohtunik E. P., rahvakohtunike juuresolek oli üksnes formaalne.

2. Kohtu hinnang

a) Kas kaebajad loobusid oma õigusest konventsiooni artikli 6 lõike 1 mõistes

45. Kõigepealt täheldab kohus, et valitsuse esitatud informatsiooni kohaselt ei olnud kaebajad taotlenud kohtuniku E. P. taandamist ja olid seega loobunud oma konventsiooni artikli 6 lõikes 1 sätestatud õigusest. Kaebajad sellega ei nõustunud.

46. Kohus märgib, et kohus on oma praktikas tunnistanud, et isikul on võimalik loobuda oma konventsiooniga tagatud õigusest. Siiski peab selline loobumine toimuma selgesõnaliselt ega tohi olla vastuolus mis tahes olulise avaliku huviga (vt näiteks *Håkansson and Stureson v. Sweden*, 21. veebruari 1990 otsus, seeria A nr 171-A, lk. 20, § 66, ja *Mikolenko v. Estonia* (otsus), nr 16944/03, 5. jaanuar 2006).

47. Käesolevas kohtuasjas on kaebajad ja valitsus eriarvamusel, millal täpselt said kaebajad teada, et linnakohtu kohtunik ja uurija on omavahel abielus. Valitsus mõõnis, et kaebajad ei olnud sellest asjaolust teadlikud tingimata kohe asja kohtuliku uurimise alguses. Valitsuse väide tugines prokuröri ringkonnakohtus antud ütlustele (vt punkt 17 ülal) ja tõsiasi, et kuna esimese kaebaja abikaasa oli esitanud kaebuse E. P. menetluses osalemise peale vahetult pärast seda, kui linnakohus oli oma otsuse teatavaks teinud (vt punkt 15 ülal), pidid kaebajad olema saanud nende abielust teada enne linnakohtus toimunud menetluse lõppemist. Kaebajate väite kohaselt ei olnud nad sel ajal kohtuniku ja uurija abielust teadlikud.

Teine kaebaja tunnistas, et tal olid olnud selles suhtes mõningad kahtlused. Esimene kaebaja väitis ringkonnakohtus, et ta oli saanud teada nende abielust pärast linnakohtu istungi lõppemist.

48. Kohus märgib, et talle esitatud tõendid ei võimalda kohtul kindlalt järeldada, millal kaebajad täpselt kohtuniku ja uurija abielust teada said. Tundub tõenäoline, et neil olid sellekohased kahtlused linnakohtu menetluse ajal ning et need kahtlused leidsid seejärel ühel või teisel viisil kinnitust. Kohus võtab arvesse, et esimene kaebaja oli vahi all kogu kriminaalmenetluse aja ja et teine kaebaja oli samuti teatud aja vahi all, mistõttu oli neil ilmselt raskusi usaldusväärse – või ka ametliku – informatsiooni saamisega nende kahtluste põhjendatuse kohta.

49. Kohus märgib, et igal juhul andis teine kaebaja oma kahtlusest linnakohtu istungil teada ja kaebajad tõstasid selle küsimuse oma apellatsioonkaebustes peagi pärast linnakohtu menetluse lõppemist. Sellise info põhjal ei ole kohtul alust järeldada, et kaebajad oleksid sõnaselgelt loobunud oma õigusest taotleda kohtuniku taandamist. Lisaks märgib kohus, et ringkonnakohtus arutas seda kaebust ka sisuliselt ega jätnud seda vorminõuete rikkumisele tuginedes rahuldamata kui kaebust, mis esitati liiga hilja.

b) Kas esines artikli 6 lõike 1 rikkumine

50. Kohus kordab, et demokraatlikus ühiskonnas on äärmiselt tähtis, et kohtud tekitaksid avalikkuses, ning kriminaalmenetluse puhul eelkõige just süüdistatavas, usaldust (vt *Padovani v. Italy*, 26. veebruari 1993 otsus, seeria A nr 257-B, lk 20, § 27). Konventsiooni artikkel 6 nõuab, et kohus peab olema erapooletu. Üldiselt tähendab erapooletus eelarvamuste või kallutatuse puudumist. Kohus teeb otsuse kohtuniku erapooletuse või selle puudumise kohta hinnates subjektiivseid kriteeriume, mis tähendab hinnates kohtuniku isiklikke veendumusi või huvisid, mis seonduvad konkreetse kohtuasjaga; samuti hinnates objektiivseid kriteeriume, mis tähendab, et kohus teeb kindlaks, kas kohtunik pakkus piisavaid tagatisi, et välistada selles osas mis tahes põhjendatud kahtlus (vt näiteks *Kyprianou v. Cyprus* [GC], nr 73797/01, § 118, ECHR 2005-...; *Pétur Thór Sigurðsson v. Iceland*, nr 39731/98, § 37, ECHR 2003-IV ja *Piersack v. Belgium*, 1. oktoobri 1982 kohtuotsus, seeria A nr 53, lk 14-15, § 30).

51. Subjektiivsete kriteeriumite puhul tuleb eeldada kohtuniku isiklikku erapooletust, kuni vastupidine on tõendatud (vt *Kyprianou*, ülal, § 119, ja lisaviiteid).

52. Objektiivsete kriteeriumite puhul peab selgitama, kas peale kohtuniku tegevuse on kindlaks tehtavaid asjaolusid, mis võiksid tekitada põhjendatud kahtluse tema erapooletuses. See tähendab, et otsustades, kas konkreetnes kohtuasjas on põhjendatud arvata, et konkreetne kohtunik ei ole erapooletu, on asjaomase isiku seisukoht oluline, kuid mitte määrav. Määrav on see, kas sellist kartust saab pidada objektiivselt põhjendatuks (vt *Malta*, nr 17056/06, § 74, 15. jaanuar 2008; *Wettstein v. Switzerland*, nr 33958/96, § 44, ECHR 2000-XII; ja *Ferrantelli and Santangelo v. Italy*,

7. augusti 1996 otsus, *Reports* 1996-III, lk 951-52, § 58). Selles küsimuses võivad teatud tähtsust omada ka näilised asjaolud ehk teisisõnu: “õigust ei tule üksnes mõista, vaid tuleb ka näidata, et seda mõistetakse” (vt *Micallef*, tsitaat ülal, § 75; ja *De Cubber v. Belgium*, 26. oktoobri 1984 otsus, seeria A nr 86, lk 14, § 26).

53. Siinkohal arvestab kohus valitsuse väitega, et Eesti on väike riik ja et valitsuse arvates oleks kohtuniku automaatne taandamine üksnes selle alusel, et ta on abielus uurijaga, liiga äärmuslik. Individuaalkaebuse alusel alustatud menetluses peab kohus siiski piirduma nii palju kui võimalik konkreetse kohtuasja läbivaatamisega (vt *Wettstein*, tsitaat ülal, § 41). Lisaks kordab kohus, et lepinguosalisel riigid on kohustatud korraldama oma õigussüsteemid nii, et oleks täidetud artikli 6 lõikes 1 sätestatud nõuded, millest erapooletus on kahtlemata üks olulisemaid. Kohtu ülesanne on otsustada, kas lepinguosalisel riigid on konventsioonis seatud eesmärgi saavutanud (vt *De Cubber*, tsiteeritud ülal, lk 20, § 35).

54. Käesolevas kohtuasjas täheldab kohus, et kaebajad viitasid kohtuniku erapooletuse puudumisele subjektiivsete kriteeriumide alusel, kuna ta oli jättnud rahuldamata mitu kaebajate taotlust (vt lõige 41, ülal). Valitsus sellega ei nõustunud.

55. Kuigi kohus on teadlik, et subjektiivse erapooletuse eelduste ümberlukkamine on keeruline, ei ole kohtul siiski võimalik tema käsutuses olevate tõendite põhjal järeldada, et kohtunik E. P. oleks näidanud isiklikel põhjustel üles sellist vaenulikkust või pahatahtlikkust, et võttes arvesse subjektiivseid kriteeriume, tekitaks see kahtlusi tema erapooletuses (vt *Micallef*, tsitaat ülal, § 72).

56. Kohus leiab, et objektiivseid kriteeriume arvesse võttes on olukord aga teistsugune. Tundub tõenäoline, et kohtunik E. P. oli teadlik asjaolust, et tema abikaasa oli kaebajate kriminaalasja uurimisgrupi vanem - kui mitte algusest peale, siis vähemalt alates ajast, mil teine kaebaja teatas oma sellekohastest kahtlustest.

57. Mis puutub valitsuse väitesse, et uurimisgrupi juhtimise ülesanne oli vaid formaalne, märgib kohus, et uurimisgrupp oli loodud konkreetselt kaebajate kriminaalasja uurimiseks. Kohus leiab, et see tähendab, et I. P. seos kaebajate kriminaalasjaga pidi olema märkimisväärselt lähedasem kui näiteks politseijaoskonna ülemal, kes oleks formaalselt vastutanud kõikide mis tahes ajal uurimise all olnud kriminaalajade eest. Lisaks teavitasid Tallinna Politseiprefektuur ja Riigiprokuratuur esimest kaebajat sellest, et I. P. oli asjaomase kriminaalasja jaoks loodud uurimisgrupi liige ja et tema pädevuses oli kõikide uurimistoimingute tegemine. On mõistetav, et esimene kaebaja pidas I. P-d uurimise eest isiklikult vastutavaks. Lisaks ei saa kohus jätta tähelepanuta esimese kaebaja linnakohtus antud ütlosti, mille kohaselt oli I. P. tegelikult ka uurimises osalenud (vt punkt 12 ülal).

58. Kohus on seisukohal, et ülaltoodust piisab järeldamiseks, et esines kindlaks määratavaid asjaolusid, mis võiksid tekitada põhjendatud kahtluse kohtuniku erapooletuses. Seega kohtunik E.P. vähemalt näib olevat erapoolik, kuna tema abikaasa osales käesoleva kriminaalasja kohtueelses

uurimises. Kohus ei pea määravaks, et kohtu koosseisu kuulus ka kaks rahvakohtunikku või et kohtuasja vaatas läbi ka ringkonnakohus. Tundub ilmne, et kohtuniku roll kohtumenetluses oli rahvakohtunike rollist tähtsam. Ringkonnakohus aga ei suutnud samuti olukorda heastada. Kohus märgib, et erapooletuse küsimus tõstatati ka Riigikohtus, kelle kasutuses olid samuti kõik võimalused olukorra heastamiseks, kuid Riigikohus otsustas jätta kaebajate kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

59. Seega on tegemist konventsiooni artikli 6 lõike 1 rikkumisega.

III. KONVENTSIOONI ARTIKLI 41 KOHALDAMINE

60. Konventsiooni artikkel 41 sätestab:

“Kui kohus leiab, et konventsiooni või selle juurde kuuluvaid protokolle on rikutud ja Kõrge Lepinguosalise siseriiklik õigus lubab ainult osalist hüvitust, võib kohus vajadusel määrata kahjustatud poolele õiglase hüvituse.”

A. Kahju

61. Esimene kaebaja ei taotlenud varalise või mittevaralise kahju hüvitamist. Seetõttu kohus talle hüvitist ei määra (kohtu reglemendi reegel 60).

62. Teine kaebaja ei taotlenud varalise kahju hüvitamist, kuid nõudis 40 000 eurot mittevaralise kahju eest. Ta väitis, et tema ebaseaduslik süüdimõistmine ja vangistus põhjustasid talle vaimseid ja füüsilisi kannatusi. Lisaks oli ta saanud vanglas noahaava, mille tagajärjel vajas ta arstiabi ning mistõttu halvenes tema tervis.

63. Valitsus ei esitanud teise kaebaja nõude kohta märkusi.

64. Kohus kordab, et ta saa spekuloida teemal, kas menetluse tulemus oleks olnud teistsugune, kui konventsiooni ei oleks rikutud (vt Van Mechelen ja teised vs. Madalmaad (artikkel 50), 30. oktoobri 1997 otsus, *Reports of Judgments and Decisions* 1997-VII, lk 2432, § 18). Siiski tuleb arvestada tõsiasjaga, et kaebajate suhtes ei viidud kriminaalmenetlust läbi konventsiooniga kooskõlas.

65. Teise kaebaja osas leiab kohus, et kaebajale on põhjustatud kahju, mille hüvitamiseks ei piisa rikkumise tuvastamisest. Lähtudes õigluse põhimõttest mõistab kohus kaebaja kasuks välja mittevaralise kahju eest hüvitise 1500 eurot.

B. Kohtukulud

66. Kaebajad, kellele anti riigi õigusabi, ei esitanud kohtukulude väljamõistmise nõuet.

C. Viivis

67. Kohtu arvates tuleb sobivaks viivisemääraks arvestada Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäär, suurendatuna kolme protsendi võrra.

EELTOODUST TULENEVALT KOHUS ÜHEHÄÄLSELT:

1. *otsustab* kaebused liita;
2. *tunnistab* kaebused ülejäänud osas vastuvõetavaks;
3. *leiab*, et konventsiooni artikli 6 lõiget 1 on rikutud;
4. *leiab*, et:
 - a) kostjariik peab kolme kuu jooksul pärast konventsiooni artikli 44 lõike 2 kohast kohtuotsuse jõustumist maksuma teisele kaebajale 1500 (tuhat viissada) eurot mittevaralise kahju eest, mis arvutatakse ümber Eesti kroonidesse maksmispäeval kehtiva vahetuskursi alusel, ja lisaks võimalikud maksud, mida võidakse sellelt summalt arvestada;
 - b) eespool nimetatud kolmekuulise tähtaja lõpu ja tasumise vahelise aja eest tuleb eespool nimetatud summalt maksta lihtviivist määratud järgi, mis vastab viivise arvestamise ajal kehtivale Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmääradele, suurendatuna kolme protsendi võrra;
5. *jätab rahuldamata* muus osas teise kaebaja õiglase hüvitise nõude.

Koostatud inglise keeles ja tehtud teatavaks kirjalikult 24. aprillil 2008 kohtu reeglendi reegli 77 lõigete 2 ja 3 kohaselt.

Claudia Westerdiek
sekretär

Peer Lorenzen
esimees